

УДК 378:811=512.6

DOI: <http://doi.org/10.32589/1817-8510.2025.1.339981>

Шовковий В'ячеслав Миколайович,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри методики викладання української та іноземних мов і літератур
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID iD: [0000-0003-4876-2162](https://orcid.org/0000-0003-4876-2162)
v.shovkovyi@knu.ua

Полюхович Павло Олегович,

аспірант кафедри методики викладання української та іноземних мов і літератур
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID iD: [0009-0000-0550-760X](https://orcid.org/0009-0000-0550-760X)
poluhovych.pavel@gmail.com

ДОБІР ПРЕЦЕДЕНТНИХ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ТУРЕЦЬКОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ЧИТАННІ

Стаття присвячена проблемі добору прецедентних поетичних творів для формування турецькомовної лінгво-соціокультурної компетентності в читанні. З'ясовано, що прецедентний поетичний твір є носієм лінгвальної та екстралінгвальної культурно маркованої інформації і здатен формувати екстралінгвальні знання, лінгво-соціокультурні навички та вміння, аналітико-інтерпретаційні вміння. У статті схарактеризовано труднощі, які виникають під час читання прецедентного поетичного твору – предметні (пов'язані з екстралінгвальними знаннями, необхідними для розуміння змісту твору), логічні (пов'язані з наявністю імпліцитної інформації у творі, логікою композиції та наявністю стилістичних фігур у поетичному творі), мовно-мовленнєві труднощі (спричинені неволодінням мовними засобами твору, а також несформованістю в студентів лексико-граматичних навичок), труднощі пресупозиційного (недостатні фонові знання, пов'язані з поетичним твором – історія створення, задум автора, світогляд, духовні цінності народу) та операційного (недостатньо сформовані аналітично-інтерпретаційні вміння) характеру. На основі критеріїв інформативності, обсягу тексту, цілеспрямованості, автентичності, текстовості, прецедентності встановлено, що добору підлягають автентичні поетичні твори (або фрагменти поетичних творів, які мають ознаки текстовості), обсягом 2500–3000 знаків, змістове та мовне наповнення яких може реалізувати програмні вимоги до навчання турецької мови студентів-філологів; твори, які містять один із видів культурно маркованої інформації – фактуальної, підтекстової, емотивно-оцінної, а також культурно марковані мовні одиниці (слова-символи, художні тропи); твори, яким властиві ознаки прецедентності – хрестоматійність та культурна реінтерпретація.

Ключові слова: методика навчання, навчання читання, навчання турецької мови, критерії добору текстів, прецедентні поетичні твори, труднощі навчання читання.

Shovkovyi Vyacheslav,

DSc in Education, Full Professor, Head of the Department
of Methodology of Teaching Ukrainian and Foreign

Languages and Literatures, Institute of Philology of the Kyiv
National Taras Shevchenko University, Kyiv, Ukraine.
ORCID iD: [0000-0003-4876-2162](https://orcid.org/0000-0003-4876-2162)
v.shovkovyi@knu.ua

Poliukhovych Pavlo,

PhD student of the Department
of Methodology of Teaching Ukrainian and Foreign
Languages and Literatures, Institute of Philology of the Kyiv
National Taras Shevchenko University, Kyiv, Ukraine.
ORCID iD: [0009-0000-0550-760X](https://orcid.org/0009-0000-0550-760X)
poluhovych.pavel@gmail.com

SELECTION OF PRECEDENT POETIC WORKS FOR THE DEVELOPMENT OF TURKISH-LANGUAGE LINGUOSOCIOCULTURAL COMPETENCE IN READING

The article is devoted to the problem of selecting precedent poetic works for the formation of Turkish-language linguosociocultural competence in reading. It is determined that a precedent poetic work serves as a carrier of linguistic and extralinguistic culturally marked information and is capable of forming extralinguistic knowledge, linguosociocultural skills and abilities, as well as analytical and interpretative skills. The article describes the difficulties that arise when reading a precedent poetic work: subject-related (associated with extralinguistic knowledge necessary for understanding the content of the work), logical (related to the presence of implicit information in the work, the logic of composition, and the presence of stylistic figures in the poetic work), linguistic and speech-related difficulties (caused by a lack of proficiency in the linguistic means of the work, as well as underdeveloped lexical and grammatical skills in students), presuppositional difficulties (insufficient background knowledge related to the poetic work—its creation history, the author's intent, worldview, spiritual values of the people), and operational difficulties (insufficiently developed analytical and interpretative skills). Based on the criteria of informativeness, text volume, purposefulness, authenticity, textuality, and precedent na-

ture, it is established that the selection should include authentic poetic works (or fragments of poetic works that exhibit textuality), with a length of 2,500–3,000 characters, whose content and linguistic composition can meet the programmatic requirements for teaching Turkish to philology students; works that contain one of the types of culturally marked information—factual, subtextual, emotive-evaluative—as well as culturally marked linguistic units (symbolic words, artistic tropes); works that possess the features of precedent nature—canonical status and cultural reinterpretation.

Key words: teaching methodology, reading instruction, Turkish language learning, text selection criteria, precedent poetic works, reading instruction difficulties.

Постановка проблеми. Культура Туреччини, як і будь-якої країни, своєрідна. І ця своєрідність відбита в матеріальних та духовних цінностях, мистецтві, соціально-побутовій сфері, у мові. Писемність Туреччини так само відзначається своєю самобутністю та неповторністю сюжетів, тем, ідей та мотивів, концептів, художніх образів, художніх тропів та стилістичних фігур. У поетичних творах розкриваються особливості перцепції навколишнього світу турецького народу, його світогляду, світосприйняття, духовних цінностей, символіки образів, художнього осмислення образу світу. Тому читання поезії є одним зі способів інтегрованого навчання мови і культури, яке “стало аксіомою в сучасній лінгводидактичній освітній парадигмі” (Шовковий, 2024, с. 17). Лінгвосоціокультурний складник є невід’ємним в іншомовній освіті, інтегрувавшись у мовні аспекти та види мовленнєвої діяльності, а формування лінгвосоціокультурної компетентності – одна з провідних цілей іншомовної підготовки здобувачів освіти на всіх рівнях. Досягнення цієї цілі відбувається шляхом використання в навчальному процесі культурно маркованих мовних одиниць, до яких належить текст. Текст – вмістилище лінгвосоціокультурної інформації у фонетичних, лексичних, граматичних одиницях мови, текстах, різних видах інформації – фактуальної, концептуальної, підтекстової, емотивно-оцінної. До таких текстів належить *прецедентний поетичний твір*. Прецедентні тексти – це “тексти, які відомі широкому колу представників культури, є легко впізнаваними, часто використовуються у різних типах дискурсу, мають значущість для людини, впливають на розвиток та становлення окремої особистості в плані її культурної належності (Шовкова, 2024, с. 54). Прецедентний поетичний твір як вмістилище культурно маркованих мовних одиниць та екстралінгвальної інформації може слугувати засобом формування певного сегмента лінгвосоціокультурної компетентності. Однак, як показує аналіз наукової літератури, питання формування лінгвосоціокультурної компетентності засобами прецедентного поетичного твору належно не висвітлене, хоча лінгводидактичний потенціал такого твору беззаперечний: читання та аналіз поезії може значно збага-

тити лінгвосоціокультурні знання, навички та вміння в різних видах мовленнєвої діяльності, а сам прецедентний поетичний твір як засіб навчання потребує спеціального дослідження. Окремим аспектом формування лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору є питання характеристики труднощів, пов’язаних з читанням прецедентного поетичного твору, та визначення критеріїв добору поетичних творів для навчання читання студентів-тюркологів.

Тож *актуальність* дослідження зумовлена потребою у формуванні в студентів-філологів турецькомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні, високим навчальним потенціалом прецедентних поетичних творів у системі інтегрованого навчання мови та культури, потребою визначення труднощів навчання читання автентичних поетичних творів та уточнення критеріїв добору цих творів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема добору текстів для навчання читання не нова в сучасній методичній науці. Цю проблему висвітлено в працях Н. Сем’ян (2019), Г. Борецької (2016), Г. Ганічевої (2011), О. Примак (2024), О. Бирюк (2005), О. Баб’юк (2018), А. Марлової (2015), Т. Кавицької (2013), Л. Биркун, Л. Маримонської, В. Пonomарьової (2024), С. Вавіліної (2012), В. Шовкового, Т. Шовкової (2024). Науковці, зокрема, дослідили принципи та критерії добору текстів, одиниці та джерела добору, а також описали процедури та рекомендації щодо добору текстів для навчання читання. Крім того, схарактеризували труднощі, із якими стикаються здобувачі освіти під час читання автентичних текстів. Варто зауважити, що в питаннях добору немає однастайності поглядів – ні в принципах / критеріях, ні в одиницях та джерелах, а тим паче – у процедурах. Це зумовлено багатьма факторами: рівнем освіти (початкова, середня, вища), напрямом підготовки здобувачів закладів вищої освіти, рівнем підготовки здобувачів (початковий, середній, просунутий), стильовими та жанровими особливостями текстів для читання, а також цілями навчання. Проблема добору прецедентних текстів досліджували А. Буднік (2010), В. Шовковий та Т. Шовкова (2024). Науковці класифікували прецедентні тексти, описали критерії добору, а також розробили технологію навчання читання прецедентних творів. Проблема добору прецедентних поетичних творів для формування турецькомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні потребує осмислення теоретичних напрацювань у цьому напрямі та уточнення критеріїв, які б ураховували особливості поетичного твору як джерела лінгвосоціокультурної інформації та культурного феномену.

Мета статті – схарактеризувати труднощі читання поетичних творів турецькою мовою, розробити критерії добору поетичних творів як засобу

формування турецькомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Лінгвосоціокультурну компетентність у читанні розуміємо як здатність орієнтуватися в структурно-смысловій організації дискурсу, розпізнавати, адекватно розуміти та критично інтерпретувати лінгвосоціокультурну інформацію, яку він містить. Лінгвосоціокультурну інформацію художнього твору можемо класифікувати так: 1) фактуальна інформація з тексту (змістова інформація країнознавчого характеру); 2) фонові інформація (додаткові відомості про художній твір: місце, час написання, світогляд автора); 3) літературознавча інформація (про стильові, жанрові, композиційні, метричні особливості твору); 4) підтекстова інформація (експліцитна інформація, яка виражена не прямо, потребує тлумачення); 5) емотивно-оцінна інформація (емотивна та оцінна характеристика твору загалом та мовних одиниць зокрема); 6) культурно маркована лексика (безеквівалентна лексика, слова, які мають специфічну конотацію в переносних значеннях); 7) символіка образів (образи, які мають специфічні для певної культури знаки); 8) культурна реінтерпретація (вплив художнього твору на інші види мистецтва, рецепція твору в різних видах мистецтва). Тож екстралінгвальні знання (знання країнознавчого характеру, фонові знання про художній твір та про його автора, знання літературознавчого характеру, знання про культурну реінтерпретацію твору, знання прецедентних феноменів, образів-символів, значень культурно маркованої лексики), лінгвосоціокультурні уміння в читанні: уміння інтерпретації змісту твору, фактуальної інформації, а також підтекстової та емотивно-оцінної інформації, аналітико-інтерпретаційні уміння становлять зміст сегмента лінгвосоціокультурної компетентності, який може бути сформований за допомогою використання в навчальному процесі прецедентного поетичного твору. Під час добору поетичних творів слід урахувати їхню інформаційну насиченість, а також компонентний склад лінгвосоціокультурної компетентності в читанні.

Теоретичне підґрунтя для добору прецедентних поетичних творів для формування турецькомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні склали праці Н. Сем'ян (2019), Г. Борецької (2016), О. Бирюк (2005), О. Баб'юк (2018), Л. Биркун, Л. Маримонської, В. Пономарьової (2024), С. Вавіліної (2012), В. Шовкового, Т. Шовкової (2024). Під час добору було також ураховано програмні вимоги до підготовки філологів-тюркологів: проаналізовано компетентності та програмні результати навчання, якими повинні оволодіти здобувачі.

У процесі добору враховано труднощі, з якими студенти стикаються під час читання поетичних творів. Аналіз наукової літератури показав, що в ме-

тодиці навчання виділяють кілька груп труднощів, пов'язаних із читанням іноземною мовою.

Предметні труднощі – труднощі розуміння тексту, пов'язані з екстралінгвальними знаннями (Кравченко, 2019, с. 75; Буровська, 2024, с. 83; Сем'ян, 2019, с. 79). Поетичний твір може містити назви культурних понять та реалій, об'єктів навколишнього середовища, притаманних турецькому суспільству. Предметні труднощі спричиняють проблеми під час розуміння експліцитної фактуальної інформації поетичного твору. Предметні труднощі також можуть бути викликані самою предметною галуззю, до якої належить текст, якщо читач не є фахівцем у цій галузі або має досить низьку компетентність. Проте цей вид труднощів не властивий поетичним творам. Для подолання предметних труднощів необхідні додаткові джерела інформації, які розкривають значення мовних одиниць, що називають культурні поняття та реалії. Це можуть бути словникові статті, невеликі коментарі та зображувальна наочність.

Логічні труднощі (Кравченко, 2019, с. 75–76; Буровська, 2024, с. 83; Сем'ян, 2019, с. 80) – труднощі, які можуть бути спричинені низькою факторів:

- наявністю імпліцитної інформації поетичного твору – підтекстової, емотивно-оцінної, розуміння якої потребує значних інтелектуальних зусиль з боку читача;

- наявність мовних одиниць, зокрема лексики, яка не відповідає мовним нормам турецької мови;

- складною логікою композиції поетичного твору, зв'язністю його фрагментів;

- наявністю складних стилістичних фігур, пов'язаних з «інакомовленням» (парабола, акцизм), «недоговорюванням», «обірваністю мовлення» (апосіопеза), особливостями концептосфери носіїв мови (порівняння), алогічністю (катахреза), неправильністю мовлення (еналага, анаколуф), вживанням омонімів (антанаклаза).

Подолання таких труднощів залежить насамперед від інтелектуальних особливостей студентів, від рівня сформованості в них когнітивних умінь та стратегій. Водночас слід зауважити, що додаткові інформаційні джерела зможуть допомогти долати труднощі, зокрема спричинені наявністю в тексті складних стилістичних фігур, емотивно-оцінної інформації.

Мовно-мовленнєві труднощі (Кравченко, 2019, с. 76–77; Буровська, 2024, с. 84; Сем'ян, 2019, с. 81) – труднощі, спричинені мовними засобами поетичного твору. Це труднощі лексичного характеру (неологізми, фразеологізми, сленгова лексика, художні тропи (метафора, метонімія, порівняння, епітет, оксиморон, алегорія), слова, вжиті в переносному значенні (Глушко, 2012)). До мовних труднощів також слід віднести словниковий запас читачів: якщо в студентів бракує лексичних знань та не сформовані лексичні навички в читанні, то вони відчуватимуть

значні труднощі під час читання. Труднощі розуміння тексту виникають і внаслідок наявності в ньому складних граматичних структур. Долати мовні труднощі можна шляхом пояснення значень слів та аналізу граматичних конструкцій твору.

Як показує практика, у процесі читання поетичних творів у студентів виникають також труднощі *пресупозиційного характеру*. Пресупозицією вважаємо тип імплікації, на відміну від імплікатур і підтексту, що є “асерторичним (достовірним, установленим) знанням, що передує вербальному плану висловлення чи тексту та сприяє їхньому успішному сприйняттю й розумінню” (Селіванова, 2008, с. 523). У процесі читання поетичних творів та розуміння їх на метасеміотичному та метаметасеміотичному рівнях у читача можуть виникати труднощі, пов’язані з референційною пресупозицією, тобто недостатніми фоновими знаннями, пов’язаними з поетичним твором, зокрема:

- знаннями про історію написання твору, авторську позицію, ставлення автора до того, що описано у творі, час і місце написання, передумови, які передували написанню твору;

- знаннями про задум автора, його мотиви та інтенції;

- знаннями про звичаї, традиції, світогляд, ідеали, норми поведінки, духовні цінності народу-носія мови;

- знаннями символіки образів, які згадані у творі, прецедентних феноменів.

Для подолання труднощів пресупозиційного характеру слід використовувати додаткові джерела інформації, тобто окремі тексти, які містять факти історико-культурного, біографічного, літературознавчого, інтерпретаційного та реінтерпретаційного характеру.

Повнота та глибина розуміння поетичного твору залежать також від рівня сформованості аналітико-інтерпретаційних умінь та когнітивних стратегій у здобувача. Неготовність застосовувати аналітико-інтерпретаційні уміння під час читання твору призводить до значних труднощів його розуміння. Тож вважаємо доцільним виокремити ще один різновид – *труднощі операційного характеру*. Уміння застосувати принцип герменевтичного кола, використання академічної критики, опертя на мовні засоби, опертя на контекст, сюжетні елементи твору, опертя на позатекстуальні фактори, встановлення логічних зв’язків, залежності та взаємозумовленості між елементами твору – сприятимуть більш повному та глибокому розумінню поетичного твору на різних рівнях – його змісту та сенсу, різних типів інформації.

Джерелами добору поетичних творів визначаємо підручники з турецької літератури для закладів середньої освіти Туреччини.

Критерій добору прецедентних текстів. Критеріями добору вважаємо основні ознаки, за допомо-

гою яких якісно та кількісно оцінюється текстовий матеріал з метою використання його чи невикористання як навчального матеріалу відповідно до цілей навчання (Бирюк, 2005, с. 151). Аналіз наукових праць, присвячених проблемі добору текстів, аналіз труднощів, які виникають під час навчання читання поетичних творів, уможливив визначити критерії добору прецедентних поетичних творів. Серед основних критеріїв виокремлюємо такі:

- *критерій інформативності*: відповідно до цього критерію добору підлягають поетичні твори, які містять необхідну інформацію для формування лінгвосоціокультурної компетентності; ґрунтуючись на змісті та структурі лінгвосоціокультурної компетентності, поетичні твори слід обирати за умови наявності в них таких видів інформації: 1) фактуальної інформації – мають згадуватися об’єкти культури Туреччини, прецедентні образи; 2) підтекстової інформації – фрагменти імпліцитної інформації твору, яка потребує інтерпретації, 3) емотивно-оцінної інформації, яка наявна у творі на рівні лексичних одиниць та цілісної модальності твору, 4) лінгвальної інформації – твори мають бути із культурно маркованою лексикою, словами-символами, художніми тропами; означений критерій має бути покликаний мотивувати здобувачів освіти використовувати додаткові джерела для інтерпретації різних видів інформації;

- *критерій обсягу тексту*: цей критерій покликаний створити передумови для добору текстів, які відповідають принципу посильності в навчанні; поділяючи висновки Н. Сем’ян, вважаємо за доцільне добирати поетичні твори, обсяг яких 2500–3000 знаків (відповідно до рівня B2–C1) (2019, с. 83); дібрані тексти не повинні бути громіздкими, заскладними, забирати багато часу під час їх опрацювання;

- *критерій цілеспрямованості*: відповідно до цього критерію добору підлягають поетичні твори, які мають сприяти розвиткові фахових компетентностей та досягненню програмних результатів навчання, передбачених освітньою програмою, зокрема “здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту в галузі тюркології”, “здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний, перекладознавчий аналіз текстів різних стилів і жанрів”, “здатність оволодівати загальною регіональною компетенцією та сукупністю фонових знань, ефективно використовувати їх у професійному спілкуванні для вирішення комунікативних завдань і цілей турецькою й англійською мовами, оволодіння базовим рівнем історії та основними етапами розвитку мови, культурою турецького народу (Освітньо-професійна, 2024, с. 12-13); “збирати й систематизувати мовні, літературні, фольклорні факти, інтерпретувати й перекладати тексти різних стилів і жанрів, здійснювати

науковий аналіз мовного й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних” (Освітньо-наукова, 2024, с. 12); добору повинні підлягати тексти, які здатні реалізовувати зміст лінгвосоціокультурної компетентності в читанні в її компонентному складі (екстралінгвальні знання, лінгвосоціокультурні уміння в читанні, лінгвосоціокультурні навички, аналітико-інтерпретаційні уміння та автономія);

– критерій *автентичності* передбачає добір прецедентних поетичних творів, “які написані не для навчальних умов, а є частиною історико-літературного процесу Туреччини” (Сем’ян, 2019, с. 83); автентичні поетичні твори є культурним феноменом і здобутком, у них віддзеркалений світогляд автора, вони несуть інформацію про культурні цінності, особливості світосприймання представників лінгвокультури, є відбитками національно-мовної картини світу; тому автентичний поетичний твір є вмістилищем світогляду та культури народу і має виступати засобом формування лінгвосоціокультурної компетентності;

– *критерій текстовості*: цей критерій пропонуємо ввести для характеристики навчальних матеріалів, які відповідають основним характеристикам тексту – мають зв’язність, змістову цілісність, структурну організованість, смислову та змістову завершеність; відповідно до цього критерію надаємо перевагу поетичним творам у повному (а не скороченому) їхньому варіанті; допустимі також фрагменти великих поетичних творів (наприклад, фрагмент поеми), яким характерні текстові ознаки і які мають ознаки прецедентності;

– *критерій прецедентності*: означений критерій пропонуємо вперше для добору саме поетичних прецедентних творів: відповідно до цього критерію добору підлягають поетичні твори, які є прецедентними для турецької культури, мають національно-прецедентний (відомі кожному члену національно-лінгво-культурного об’єднання) та універсально-преце-

дентний (відомі кожній людині, характеризуються універсальністю) характер (Шовковий, 2024); прецедентні тексти мають відповідати таким підкритеріям: 1) *хрестоматійність* – прецедентні поетичні твори, які вивчають у закладах освіти Туреччини, саме завдяки вивченню цих творів у школі вони стають відомими кожному представникові національно-лінгво-культурного об’єднання; хрестоматійність є одним із головних показників прецедентності поетичного твору; 2) *культурна реінтерпретація*: добору підлягають поетичні твори, які зазнали культурної реінтерпретації – у музичному мистецтві (за мотивами твору створено музичний твір), у живописі (за мотивами твору створено картину), в архітектурі (відбитки поетичного твору відображено в архітектурній споруді або в її частині), у скульптурі (образи поетичного твору перетворилися на скульптурні образи), у творах театру й кіно (за мотивами поетичного твору знято фільм чи поставлено виставу, поетичний твір використано в кінофільмі чи у виставі), у літературних творах – цитати чи алюзії на прецедентні поетичні твори зафіксовано в інших літературних творах, авторських піснях тощо, тобто прецедентні поетичні твори стали інтертекстуальними елементами інших творів (Буднік, 2010, с. 76–78; Шовкова 2024, с. 55).

Отже, у межах описаних критеріїв прецедентний поетичний твір, який підлягає добору буде таким: автентичний поетичний твір (або фрагмент поетичного твору, який має ознаки текстовості) обсягом 2500–3000 знаків, змістове та мовне наповнення якого може реалізувати програмні вимоги до навчання турецької мови студентів-філологів, який містить один із видів культурно маркованої інформації – фактуальної, підтекстової, емотивно-оцінної, а також культурно марковані мовні одиниці (слова-символи, художні тропи); якому властиві ознаки прецедентності – хрестоматійність та культурна реінтерпретація.

Прикладом поетичного твору, який відповідає означеним критеріям, є вірш “Я слухаю Стамбул” (Orhan Veli Kanık):

İSTANBUL’U DİNLİYORUM

İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı
Önce hafiften bir rüzgar esiyor;
Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar, ağaçlarda;
Uzaklarda, çok uzaklarda,
Sucuların hiç durmayan çingirakları
İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı.
İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Kuslar geçiyor, derken;
Yükseklerden, sürü sürü, çiglik çiglik.
Aglar çekiliyor dalyanlarda;
Bir kadının suya degiyor ayakları;
İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı.

Я СЛУХАЮ СТАМБУЛ

Слухаю Стамбул, очі заплющені;
Поволі дме легенький вітер,
Мало-помалу розгойдує
На деревах листя;
Далеко, геть вдалині
Чується шум продавців.
Слухаю Стамбул, очі заплющені.
Слухаю Стамбул, очі заплющені,
Аж тут, пролітаючи, птахи
У небі високо пісню заводять;
Сльози котять, мов роса;
Жінка ногами торкнулась води;
Слухаю Стамбул, очі заплющені.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
 Serin serin Kapalıçarşı
 Civil civil Mahmutpasa
 Güvercin dolu avlular
 Çekiş sesleri geliyor doklardan
 Güzelim bahar rüzgarında ter kokuları;
 İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.
 İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
 Basimda eski alemlerin sarhosluğu
 Los kayikhaneleriyle bir yalı;
 Dinmis lodosların uultusu içinde
 İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.
 İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
 Bir yosma geçiyor kaldırımından;
 Küfürler, sarkılar, türküler, laf atmalar.
 Bir şey düşüyor elinden yere;
 Bir gül olmalı;
 İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.
 İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
 Bir kus çirpiniyor eteklerinde;
 Alın sıcak mı, değil mi, biliyorum;
 Dudakların ıslak mı, değil mi, biliyorum;
 Beyaz bir ay doğuyor fıstıkların arkasından
 Kalbinin vurusundan anlıyorum;
 İstanbul'u dinliyorum (ORHAN VELİ KANIK).

Вірш «Я слухаю Стамбул» є прецедентним поетичним твором, який відповідає описаним вище критеріям. Твір містить культурно марковану фактуальну інформацію (Suların hiç durmayan çingirakları; Aglar çekiliyor dalyanlarda; Serin serin Kapalıçarşı; Civil civil Mahmutpasa; Los kayikhaneleriyle bir yalı); емотивно-оцінну інформацію (твір фіксує низку емоцій та почуттів ліричного героя, який, заплющивши очі, слухає звуки та уявляє образи Стамбула); підтекстову інформацію, яка потребує інтерпретації (Bir yosma geçiyor kaldırımından; Küfürler, sarkılar, türküler, laf atmalar. Bir şey düşüyor elinden yere; Bir gül olmalı; İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı. İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı; Bir kuş çirpiniyor eteklerinde; Alın sıcak mı, değil mi, biliyorum; Dudakların ıslak mı, değil mi, biliyorum); культурно марковану лексику, слова-символи (Uzaklarda, çok uzaklarda; Beyaz bir ay doğuyor fıstıkların arkasından); літературознавчу інформацію (стиль, жанр, особливості віршової системи). Відповідає критерію інформативності. Поезія складається із 151 слова (критерій обсягу). У процесі читання та аналізу поезії відбувається формування здатності до аналізу та інтерпретації літературних творів, формування лінгвосоціокультурної компетентності (екстралінгвальні знання, аналітико-інтерпретаційні уміння, лексичні навички, лінгвосоціокультурні навички та вміння читання) (критерій цілеспрямованості). Твір є автентичним (критерій автентичності), не скороченим (критерій текстовості). Вірш є хрестоматійним (підкритерій хрестоматійності) та покладений на музику: пісня у виконанні Зюльфію Ліванелі (*Zülfü Livaneli - İstanbul'u Dinliyorum*).

Слухаю Стамбул, очі заплющені,
 Холодний-холодний Критий ринок;
 Дзвінкий Махмутпаша,
 Повні голубів двори.
 Разючі звуки чути із доків,
 Весняний вітер несе запах поту;
 Слухаю Стамбул, очі заплющені.
 Слухаю Стамбул, очі заплющені;
 На думці хмільна давнина,
 Маєток з тьмяними човнами;
 За покликом тихих хвиль,
 Слухаю Стамбул, очі заплющені.
 Слухаю Стамбул, очі заплющені;
 По бруківці проходить красуня;
 Лайки, пісні, образи,
 Щось випадає з рук –
 Либонь троянда;
 Слухаю Стамбул, очі заплющені.
 Слухаю Стамбул, очі заплющені;
 Птаха пурхає повз тебе,
 Чи тепле чоло твоє – знаю,
 Чи вологі губи твої – знаю,
 Білий місяць сходить за фісташками,
 Чую це в битті твого серця,
 Слухаю Стамбул (Павло ПОЛЮХОВИЧ).

тійним (підкритерій хрестоматійності) та покладений на музику: пісня у виконанні Зюльфію Ліванелі (*Zülfü Livaneli - İstanbul'u Dinliyorum*).

Підсумовуючи сказане вище, можемо зробити такий **висновок**: поетичний твір є засобом формування в майбутніх філологів лінгвосоціокультурної компетентності в читанні. У процесі читання поетичних творів виникають труднощі – предметні, логічні, мовно-мовленнєві, пресупозиційного та операційного характеру. Джерелами добору поетичних творів є підручники з турецької літератури для закладів середньої освіти Туреччини. Добирати твори слід, спираючись на критерії інформативності, обсягу тексту, цілеспрямованості, автентичності, текстовості, прецедентності (який передбачає підкритерій хрестоматійності та культурної реінтерпретації).

Перспективу подальших досліджень убачаємо в розробленні та апробації технології формування в студентів-філологів турецькомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору.

Конфлікт інтересів

Автори не мають потенційного конфлікту інтересів, який би міг вплинути на рішення про опублікування цієї статті.

Використання штучного інтелекту

Не використовувався.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

REFERENCES

- Баб'юк, О. В. (2018). Критерії відбору текстів для формування професійно орієнтованої англійської компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму. *Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення*, 244–246.
- Биркун, Л., Маримонська, Л., & Пономарьова, В. (2024). Методичні критерії відбору текстів для навчання синтопічного читання англійською мовою учнів старшої школи. *Grail of Science*, 39, 557–564.
- Бирюк, О. В. (2005). Критерії відбору автентичних англійських публіцистичних текстів для формування у майбутніх учителів соціокультурної компетентності у процесі читання. *Вісник КНЛУ. Серія "Педагогіка та психологія"*, 8, 150–157.
- Борещук, Г. Е. (2016). Відбір автентичних текстів для формування іншомовної читачької компетентності у майбутніх вчителів англійської мови. *World science*, 4(6(10)), 38–41.
- Буднік, А. О. (2010). Формування дискурсивних умінь студентів філологічних спеціальностей засобами національно-прецедентних текстів. [Неопубл. дис. к. пед. н.]. Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського.
- Вавіліна, С. (2012). Принципи і критерії добору текстів для навчання майбутніх журналістів професійно орієнтованого читання. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та Психологія*, 21, 109–118.
- Ганічева, Г. В. (2011). Відбір текстів як навчального матеріалу для підготовки перекладачів. *Іноземні мови*, 2, 49–52.
- Глушко, Т. В. (2012). Шляхи подолання лінгвістичних труднощів у процесі читання англійських газетних текстів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*: зб. наук. праць. ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 7–8, 91–95.
- Кавицька, Т. І. (2013). Принципи відбору текстового матеріалу для навчання письмового перекладу з української мови на англійську. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 3. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_10
- Кравченко, А. О. (2019). *Методика диференційованого формування англійської лексичної компетентності в читанні у майбутніх філологів*. [Неопубл. дис. к. пед. н.]. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України.
- Марлова, А. (2015). Особливості навчання читання іншомовних текстів професійного спрямування. *Молодь і ринок*, 3, 102–106.
- Освітньо-професійна програма «Турецька мова і література та переклад, англійська мова»*. Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2024.
- Освітньо-наукова програма «Східна філологія, західноєвропейська мова та переклад: турецька мова і література»*. Рівень вищої освіти: другий (магістерський). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2024.
- Примак, О. М., & Прокопчук, Л. В. (2024). Відбір текстів на різних етапах іншомовної підготовки. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів*, 132–137.
- Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*: Підручник. Довкілля-К.
- Шовкова, Т. (2024). Навчання студентів-германістів читання прецедентних текстів. *ARS LINGUODIDACTICAE*, 14(2), 52–62. <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2024.2.04>
- Шовковий, В., & Шовкова, Т. (2024). Навчання студентів-германістів прецедентних феноменів у процесі навчання читання німецькою мовою. *Науково-методичний журнал «Іноземні мови»*, 4, 17–24.
- Babiuk, O. V. (2018). Kryterii vidboru tekstiv dlia formuvannia profesiino oriietovanoi anhlomovnoi kompetentnosti v monolohichnomu movlenni maibutnikh fakhivtsiv sfery turyzmu. *Suchasni tendentsii rozvytku nauky i osvity v umovakh pohlyblennia*, 244–246.
- Byrkun, L., Marymonska, L., & Ponomarova, V. (2024). Metodychni kryterii vidboru tekstiv dlia navchannia syntopichnoho chytannia anhliiskoiu movoiu uchniv starshoi shkoly. *Grail of Science*, 39, 557–564.
- Byriuk, O. V. (2005). Kryterii vidboru avtentychnykh anhlomovnykh publitsystychnykh tekstiv dlia formuvannia u maibutnikh uchyteliv sotsiokulturnoi kompetentsii u protsesi chytannia. *Visnyk KNLU. Seriiia "Pedahohika ta psykholohiia"*, 8, 150–157.
- Budnik, A. O. (2010). *Formuvannia dyskursnykh umin studentiv filolohichnykh spetsialnostei zasobamy natsionalno-pretседentnykh tekstiv*. [Neopubl. dys. k. ped. n.]. Pivdenoukr. nats. ped. un-tim. K. D. Ushynskoho.
- Vavilina, S. (2012). Pryntsypy i kryterii doboru tekstiv dlia navchannia maibutnikh zhurnalistiv profesiino oriietovanoho chytannia. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho lnhvistychnoho universytetu. Seriiia Pedahohika ta Psykholohiia*, 21, 109–118.
- Hanicheva, H. V. (2011). Vidbir tekstiv yak navchalnoho materialu dlia pidhotovky perekladachiv. *Inozemni movy*, 2, 49–52.
- Hlushko, T. V. (2012). Shliakhy podolannia lnhvistychnykh trudnoshchiv u protsesi chytannia anhliiskykh hazetnykh tekstiv. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho*: zb. nauk. prats. PNPu imeni K. D. Ushynskoho, 7–8, 91–95.
- Kavyt'ska, T. I. (2013). Pryntsypy vidboru tekstovoho materialu dlia navchannia pysmovoho perekladu z ukrainskoi movy na anhliisku. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, 3. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_10.
- Kravchenko, A. O. (2019). *Metodyka dyferentsiiovanoho formuvannia anhlomovnoi leksychnoi kompetentnosti v chytanni u maibutnikh filolohiv*. [Neopubl. dys. k. ped. n.]. Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy.
- Marlova, A. (2015). Osoblyvosti navchannia chytannia inshomovnykh tekstiv profesiinoho spriamuvannia. *Molod i rynek*, 3, 102–106.
- Osvitno-profesiina prohrama «Turetska mova i literatura ta pereklad, anhliiska mova»*. Riven vyshchoi osvity: pershyi (bakalavrskiy). Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, 2024.
- Osvitnia-naukova prohrama «Skhidna filolohiia, zakhidnoevropeiska mova ta pereklad: turetska mova i literatura»*. Riven vyshchoi osvity: druhyi (mahisterskii). Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, 2024.
- Prymak, O. M., & Prokopchuk, L. V. (2024). Vidbir tekstiv na riznykh etapakh inshomovnoi pidhotovky. *Strategii mizhkulturnoi komunikatsii v movnii osviti suchasnykh universytetiv*, 132–137.
- Selivanova, O. O. (2008). *Suchasna lnhvistyka: napriamy ta problemy*: Pidruchnyk. Dovkillia-K.
- Shovkova, T. (2024). Navchannia studentiv-hermanistiv chytannia pretседentnykh tekstiv. *ARS LINGUODIDACTICAE*, 14(2), 52–62. <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2024.2.04>
- Shovkovyi, V., & Shovkova, T. (2024). Navchannia studentiv-hermanistiv pretседentnykh fenomeniv u protsesi navchannia chytannia nimetskoiu movoiu. *Naukovo-metodychnyi zhurnal "Inozemni movy"*, 4, 17–24.

Дата надходження до редакції 12.02.2025 р.
Ухвалено до друку 10.03.2025 р.

